

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVERIGE 10.-
NORGE 10.-
DANMARK 12.-
INKL. MOMS

MARS 2 · 86

Den tysk-romerske kejsaren Fredrik II (1212–50), som helst residerade på Sicilien och ligger begravd i Palermo, utgav ett berömt guldmynt, den sk augustalis (och delar av denna), på 1230-talet. De kända exemplaren har nyligen utforskats och detta arbete recenserar i föreliggande nummer; flera myntorter slog dessa vackra guldmynt, vars kejsarbild ibland ansetts ha karaktär av porträtt – det är emellertid mycket tveksamt. Kungl. Myntkabinettet. Foto Gunnel Jansson, ATA, Förstorat.

Skatternas skatt	24
Gros tournois i Kungl Myntkabinettet	29
Från Kungl Myntkabinettet	35
Ordnar och politik	36
En ny Räsänen-medalj	39
Recensioner	40

AUKTION 33

19-20 april 1986
Operakällaren - Stockholm
Sammanlagt ca 1.800 nr

UTLÄNDSKA MYNT SOM CIRKULERAT I SVERIGE SVERIGE MED BESITNINGAR bl.a:

Anund Jakob, Sigtuna **RRRR**
Hans, 1/2 öre u.å. Stockholm **R**
Gustav Vasa, daler 1534 **RR**. Helfigur
Johan III, 1/2 daler 1573 **RRR**
Sigismund, daler 1595 **RR**
Pelen, 5 dukat 1614 **R**
Karl IX, 20 mark 1607 **R**
Gustav II Adolf, 10 mark (kl) 1626 **R**
20 mark u.å. **RRRR**
Riksdaler 1620 **RR**. Drott.krön.
Mainz, dukat 1632 **RR**
Kristina, Erfurt, 1/2 taler 1648 **RRR**
Mainz, 2 dukat u.å. **RRRR**
Karl X Gustav, riksdaler 1654
Karl XI, dukat 1666 **RRR**
dukat 1676 **R**
dukat 1679
riksdaler 1679
riksdaler 1676 **R**
mark 1671 **RR**
1/6 öre SM 1680. 2 ex på plants **R**
Karl XII, riksdaler 1707. Praktex.
stort antal markmynt
Fredrik I, 2 riksdaler 1727 **R**
Wismar, dukat 1743 **R**

Adolf Fredrik, Ädelfors, dukat 1756 **RRR**
Gustav III, Ädelfors, dukat 1771. Praktex.
Gustav IV Adolf, Dalarna, dukat 1804 **R**
Karl XIII, Dalarna, dukat 1810
Karl XIV Johan, 4 dukat 1843 (2 ex)
riksdaler 1827 **R**. Troyska ass
riksdaler 1829 **R**. Troyska ass
Oskar I, fem provmynt
Karl XV, 50 öre 1862 **R**
Oskar II, stort antal guld- silver- och bronsmynt
Gustav V, stort antal i hög kvalité

SEDLAR, bl.a 6 daler KM 1760 **R**

UTLÄNDSKA GULDMYNT, ca 160 ex bl.a.
6 ex Hessen, Fredrik I

**UTLÄNDSKA SILVER- OCH
KOPPARMYNT** bl.a.
Hessen, Fredrik I, taler 1733 **RR**

ANTIKA MYNT, grekiska, romerska,
bysantinska

MEDALJER, ca 100 ex

ORDNAR, ca 50 ex.

Den rikt illustrerade katalogen utkommer omkring 25 mars och erhålles
enklast mot insättning av 50:- på postgiro 3003-1
Helårsprenumeration 1986 på auktionskataloger 75:-

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Kungsgatan 28-30
Box 7662, 103 94 STOCKHOLM
tel. 08/14 02 20, 10 10 10

ORGAN FÖR
SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGEN

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(tisdag-fredag kl 10.00-13.00)
Svensk Numismatisk Tidskrift:
Postgiro 42 30 50-4
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken
SNT utkommer den 1
i månaderna februari-maj och
september-december
Prenumeration: helår 75:-

ANSVARIG UTGIVARE
Nils-Uno Fornander

REDAKTION
Hans Franzén
Madeleine Greijer
(program, föreningar,
aktuella auktioner)

Torbjörn Sundquist (annonsering)
Manuskriptgranskning
Lars O. Lagerqvist
Redaktionssekreterare:
Margareta Klasén
(adress och telefon se ovan!)

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98 (kl 10-13)

Annonspriser exkl moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 200:-
2:a omslagssidan	1 450:-
omslagets 4:e sida	1 800:-
1/1 sida (151×214 mm)	1 200:-
2/3 sida (99×214 mm)	850:-
1/2 sida (151×105 mm)	650:-
1/3 sida (47×214 mm)	450:-
1/4 sida (72×105 mm)	350:-
1/6 sida (47×105 mm)	250:-
1/12 sida (47×50 mm)	150:-

Sista materialdag:
Den 1:a i månaden
före utgivning
Heloriginal alt
manus och gärna skiss.
Sändes till SNT,
adress enl. ovan.

*Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas*

Tryck: Ordfront, Stockholm 1986
ISSN 0283-071X

Vårprogrammet 1986

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhammsgatan 50 A (riksantikvarieämbetets lokaler).

Mars	11	Vi samlas på Stockholms Borgargille, Nybrogatan 60, kl 18.30 för att titta på deras samling av stockholmspolletter och annan stockholmiana.
April	2	Docent Bo Gräslund, Uppsala universitet: Ägde slaget vid Helgeån (1026/27) rum i Uppland? Efteråt diskussion om myntningen i Sigtuna i Anund Jakobs och Knut den stores namn.
	21-22	Myntauktion i hörsalen, Historiska Museerna, Stockholm.
	24	Rolf Sjöberg: Rex Upsalie-mynten och Folkungaupproren 1247 och 1251.
Maj	13	Frank Ölrog kåserar.
	24-25	Årsmöte i Vetlanda.

SNF:s årsmöte 1986

Årsmötet kommer på begäran av Vetlanda Numismatiska Förening, som 1986 firar sitt 10-årsjubileum, att hållas i Vetlanda. Det preliminära programmet ser ut så här:

		lördagen den 24 maj
12.00-13.00		Samling och incheckning på Vetlanda Stadshotell
13.00		Lunch. Vid lunchen kort presentation av Vetlanda
14.30		SNF:s årsmöte
15.30		Kaffe
16.00		Föredrag av Lars O Lagerqvist "Ädelfors - ett förlustföretag på 1700-talet".
20.00		Jubileumsfest
		söndagen den 25 maj:
09.15		Avfärd till Ädelfors guldgruva
09.40		Visning av gruvmuseum
11.00		Avfärd mot Lindshammars glasbruk. Besök i glasbruk och museum.
13.00		Lunch i glashyttan. Årsmötet avslutas.
15.00		Kaffe i forngården.
		Upplysningar:
08.08		Tåg från Stockholm C, ankomst till Nässjö 12.00. Vi hämtas i Nässjö för transport till Vetlanda.
Priser:		Vetlanda Stadshotell: Enkelrum à 185:-; dubbelrum à 290:-. Jubileumsmiddagen - förrätt, varmrätt, vin, kaffe, dans 160:-.
Anmälan:		Anmälan sker till SNF:s kansli 08-67 55 98 senast 24 april. Ange i senast 24/4 anmälan om Du önskar rum samt färdstätt.

SNF:s kansli

har postadress Östermalmsgatan 81, 2 tr ö g, 114 50 Stockholm. Telefontid tisdag-fredag 10-13, tel 08/67 55 98, besöksid 10.30-12.30.

Namn- och redaktions-
ändring

Från nr 1 i år heter vi SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT, det redan inregistrerade namnet. Margareta Klasén på SNF:s kansli inträder som redaktionssekreterare och alla manus skall fortsättningsvis gå till kansliadressen.

Skatternas skatt

Av Jannis Ambatsis

År 1943 förvärvade Kungl. Myntkabinettet det myntliknande föremål som avbildas här (fig. 1). Det hade hittats i Kull, Breareds socken i Halland och katalogiserades under följande beskrivning: "Åtsidan: Ε ΟΤΓ Τ ΜΡΨΔ. Två mot varandra vända huvuden, det vänstra manshuvud med plymagerad hjälm, det högra kvinnohuvud med mössa. Frånsidan: sugga, h.s. med sju grisar, troligen symboliserande Hyaderna. Ovanför suggan två punkter, flankerade av två träd (?). Medaljen härstammar troligen från norra Balkanhalvön och är från 1700-talets slut eller 1800-talets början. Diameter 56 mm. AE Gjuten" (Inventarienummer 22.201).

När man ser detta föremål går tankarna till en sägen som berättas och lever överallt där det bor greker. Själv hörde jag den på Kreta 1958 och året därpå i Makedonien. Den lyder så: "Någonstans i någon av de gamla grekernas ruiner finns ett gammalt ting gömt på vilket en sugga och hennes kultingar är avbildade. Alla är ute efter denna gamla sak, både greker och franker, ty den som finner den han får tur i livet. Varhelst en skatt finns gömd, nog finner han den. Hans pengar tar aldrig slut och allt hans arbete kommer att lyckas väl. Men det ser ut som om ingen har hittat den än".

Tron att det finns gömda skatter är allmänt spridd. Man har ju också tid efter annan i jorden hittat vaser och krukor innehållande mynt, smycken eller andra värdefulla föremål. Självklart är att sägen om suggan förknippas med arkeologiska utgrävningar. Länge var bland grekiska bönder den tron allmän att arkeologerna, antingen dessa var greker eller franker (=västeuropeer), grävde i jorden och undersökte antika ruiner endast för att hitta gömda skatter. Och kunde man då hitta skatternas skatt, dvs suggan och hennes ungar, då var ens lycka gjord för hon ledde sin ägare just till dolda skatter. Därför sägs än i dag i Grekland om en människa som plötsligt bli-

Fig. 1. Amulett med sugga och kulingar från Balkan, 1700-tal (?). Brons, 56 mm. Kungl Myntkabinettet, Stockholm, Foto Gunnel Jansson, ATA.

Fig. 2. Svart sigillsten som suttit på en ring. Braurön 1961-62. Ur chefsarkeologens rapport: "De lyckosamma utgrävningarna kröntes med fyndet av en vacker ringsten med framställning av digivande sugga och fyra kulingar." Sägneras sugga! Reprofoto Bengt Lundberg.

vit rik: "Hon har suggan och kulingarna". Ibland föreställer man sig suggan som ett spöke, "ett odjur med tusentals ungar som kommer ut vid midnattstid genom en järnport". Då är hon svart, svart som "negern", en spöklignande varelse som ofta omtalas som väktare av skatter i underjordiska gömställen så som i följande berättelse från östra Kreta: "Vid klippan i Korakiá finns en stor grotta. Därinne gömde venetianerna sina skatter när de lämnade Kreta. Nu bevakas grottan av spöken. Hålet som venetianerna gick in igenom är stängt med en järndörr, och den i sin tur är täckt av jord och stenar så att ingen kan se den. En gång, berättas det, höll en turk på att gräva vid foten av klippan. Plötsligt stötte hans spade mot en järnplatta. Det var den ena delen av dubbeldörren. Han lyfte upp den och gick in i grottan. Han

blev bländad av det sken som strålade ut från högar av diamanter och guld. Han böjde sig ned för att samla ihop skatten. Men då stod plötsligt en förskräcklig neger inför honom och gav honom en örfil och befalld honom att ge sig iväg omedelbart, annars skulle värre ting hända honom. Han skulle också stänga till dörren efter sig och lägga tillbaka jorden igen precis som den låg förut. Turken gjorde som negern sagt och återvände hem, halvdöd av skräck. Snart insjuknade han och inom fjorton dagar var han död". Suggan förväxlas alltså ibland med en sådan neger eller i varje fall sker en sorts sammanblandning av de två spökevarelserna. Och båda har med skatter att göra. Medan negern ibland i folkfantasin förvandlas till herde över de gulmynt han vaktar ("mynten går i rad och man hör herdens röst och myntens klang")

så är suggan ibland själva skatten i sig. När arkeologiska sällskapet i Athen någon gång vid 1800-talets mitt ville förvärva den fastighet där man förmodade att det antika bouleutêrion (=rådhuset) legat begärde ägaren ett hutlöst pris p g a tron att där låg gömd en sugga av guld med sina tolv ungar. Vanligare är dock föreställningen att suggan är avbildad på tex en sten eller på ett sådant myntliknande föremål som nyss beskrivits. Någon gång förekommer suggmotivet på en sigillsten. (Vid grävningar 1961–62 på Artemis' tempelområde i Braurôn 35 km nordöst om Athen fann man en svart sigillsten från 400-talet fKr med en sugga och fyra kultingar. Fig. 2). "Mynten" med suggan och kultingarna har för sin ägare visat vägen till dolda skatter. De har varit ett slags talismaner och de har varit hett eftertraktade. Man har ivrigt letat efter dem bland antika ruiner och man har sålt och köpt dem dyrt.

Märkligt är att liknande föreställningar funnits i Melanesien. Jag citerar ur James G. Frazers *Den gyllene grenen*: "En sten med små ringformiga märken har förmågan att tillföra sin ägare pengar, och om man hittar en stor sten med en mängd små stenar under, som påminner om en sugga med sina grisar, måste man offra pengar på den för att få grisar".

Framställningen i det följande bygger i huvudsak på den i inventarieförteckningen nämnda artikeln av I.N. Svorônos, chef för Myntkabinettet i Athen. Denne säger att han (det gäller tiden omkring sekelskiftet) mycket ofta får såväl skriftliga som muntliga förfrågningar om myntliknande föremål med en sugga och kultingar. Greker från Thrakien, Makedonien, Epirus, Kreta, Alexandria, Kaukasus, Syrien och Korfu kommer med dessa "mynt". De vill sälja dem till fantasipriser eftersom de tror att de är klenoder och de låter sig inte övertygas om att de är tämligen värdelösa. Svorônos beklagar sig därför över att han sållan kan förvärva ett sådant och att det material han förfogar över är alltför litet. (Om en förbättring i det avseendet på Myntkabinettet i Athen numera inträtt skulle vara intressant att utforska.) Svorônos

anger vissa utmärkande kännetecken för dessa "mynt" av guld, silver eller koppar, i regel gjutna, ibland präglade: a) de är ytterst primitivt gjorda, b) deras inskrifter är obegripliga, c) huvudena på åtsidan går tillbaka till grekiska prototyper, d) motivet på fränsidan är ständigt detsamma: en sugga med diande och (eller) icke diande kultingar.

Sedan några århundraden har dessa primitiva "mynt" tillverkats i kommersiellt syfte av folk som känt till sägnen om suggan och som också varit medvetna om att bondebefolkningen känt till den och att den därför gladeligen köpt ett sådant här "värdefullt" sugg-"mynt" i den tron att det varit en ἀντικία (en antika=ett gammalt ting), som det heter i folkmun. Svorônos menar att intet av dessa "mynt" är tillverkade tidigare än på 1600-talet. Han säger också att berättelsen om suggan kan vara en variant av den överallt i Grekland spridda föreställningen om σιδερόχορτο (sidheróchoro = Rute chalepensis), på svenska järnört, eller om fyrklövern. Med dessas hjälp har folk trott – och tror kanske än – att man kan öppna järnporten som leder ned till underjordiska skattgömmor. Det är mycket svårt att få tag i järnörten. Det går så till: när man träffar på en igelkotthona med ungar, ska man ta ungarna från modern och gömma dem någonstans ute i markerna. Den förtvivlade modern letar då rätt på en järnört och med den i munnen kan hon hitta sina ungar. Och sedan kan man lägga beslag på järnörten. Här föreligger ju en tydlig likhet med tanken att man med hjälp av en suggsten eller ett sugg-"mynt" kan hitta gömda skatter.

Det väsentliga med dessa "mynt" är att de har en magisk verkan, att de är trollmedel. Folktron säger att om man ska finna en skatt måste man se vad "Solomonikí" har att säga. Solomonikí är en skrift med medeltida rötter som meddelar "salomonisk" visdom i magi och astrologi. Här står bl a att

Fig. 3. Inskrift från amulett av typ som föregående; av magisk innebörd. Reprofoto (liksom följande): Fritz Engström, KMK.

6:e timmen på en lördag är en gynnsam tidpunkt för skattsökeri samt att man framgångsrikt på åttonde dagen efter nymåne kan driva bort djävlar som bevakar en skatt. (Enligt en orientalisk sägen hade kung Salomo av Gud mottagit en ring med vars hjälp han kunde behärska demonerna.) Här ges också tips om magiska handlingar och besvärjelser. Genom ett beläte gjort under Saturnus' påverkan eller med hjälp av ett speciellt preparerat fårhuvud kan man finna skattgömmor. Det är här som enligt Svorônos de magiska "mynten" kommer in, i det att de är trollmedel i paritet med belätet och fårhuvudet. De förstärks dessutom av sina otydbara inskrifter, vilka enligt nygrekisk föreställning "med bokstäver från grekernas tid" talar om var skatten finns. Men vem kan då tyda inskriften? Jo, endast den som med Solomonikis hjälp frammanar djävlarerna att läsa åt honom tex en inskrift sådan som den i fig. 3. Inskrifterna på "mynten" är alltså av demonisk-magisk karaktär.

Det viktigaste av allt när det gällde att hitta skatter var att känna till den rätta tidpunkten att söka dem. Här hjälpte stjärnkunskap. Under Greklands vinter, när starka slagregn faller och spolar bort jordens ytlager, kommer ofta gamla mynt i dagen. Vintermånaderna är alltså en gynnsam tid för skattsökeri. Enligt astrologiska och magiska föreställningar hänger de starka regnen samman med stjärngruppen Hyaderna i Oxens stjärnbild. Under antiken kombinerades Ὑάδες (Hyaderna) med verbet ὑεῖν (hycin=regna). Man tog också fasta på likheten mellan ὑεῖν (regna) och ὑς (hys=svin) och föreställde sig då att Hyadernas sju stjärnor var en flock gris-kultingen (jmfir beteckningen *Himmelschweine* eller *Himmelssauen* för Hyaderna i tysk astronomisk

5

4

6

12

10

Fig. 4-6, 10, 12. Olika amuletter med suggmotivet (efter Svoronos).

litteratur). Här finns en dubbel anknytning till lantbruket: a) när Hyaderna börjar synas på himlavalvet i september månad är det dags att plöja och så b) svinet är en fertilitetssymbol. Så blev svinet under antiken symbol för de gudar som skyddar lantbruket och härskar i underjorden. Demeter, årsväxens gudinna, dyrkades med offer företrädesvis av svin. Hennes kult var förknippad med mysterierna i Eleusis. Där präglades under några årtionden på 300-talet f Kr kopparmynt som på åtsidan hade en bild av Demeter och på fransidan en gris. Förmodligen har dessa mynt använts som kastpenningar under mysteriefesten. De nyinvigda har kastat dem åt de folkmassor som kantade bron över Kefissosfloden.

Av fig. 4 framgår att de sju gris-kultingarna är placerade så att de tillsammans bildar ett V, vilket kanske är tänkt som avbildning av ett oxhuvud. På den andra figuren (fig. 5) är V uppochnervänt. Hyadernas sju stjärnor kallas ibland "de på oxhuvudet". Här är alltså sambandet mellan sugg-"myntens" magi och stjärnhimlens uppenbar. Att sedan en del sugg-"mynt" kan ha tre eller elva kultingar och inte sju kan bero på tillfälligheter eller på att man godtagit antika uppgifter om att Hyaderna var endast tre eller också tolv (på "mynten" räknas då de elva gris-kultingarna tillsammans med modern, se fig. 6). Ibland trodde man dessutom att Hyaderna tillsammans med Plejaderna bildade en stjärnbild om tolv stjärnor.

Förmodligen har tillverkarna av de magiska sugg-"mynten" inspirerats av antika mynt. Det gällde ju att framställa en "antika", som kunde lura köparna. Svorönos menar att det kopparmynt som romerska senaten lät prägla under kejsar Antoninus Pius 140-143 e Kr (fig. 7) utövat en stark påverkan. En sugga sitter under ett träd och ger di åt några av sina ungar. Runt myntet ses inskriften IMPERA-TOR-II S.C. Eftersom detta romerska mynt fick cirkulera i Grekland hittas det ibland i grekisk jord. Suggan på detta mynt föreställer den vita sugga som den homeriske hjälten Aeneas enligt myten mötte då han efter många

irrfärder och äventyr nådde Latium, och som visade honom den plats där han skulle grunda staden Lavinium. Antoninus Pius härstammade just från Lavinium och han lät prägla två stora, konstnärligt utförda medaljonger i brons med samma mytologiska motiv. På den ena (fig. 8) ser vi Aeneas tillsammans med sin son Ascanius landstiga på Latiums kust, mötta av den digivande suggan. I bakgrunden syns ett rundtempel, ett altare och ett fikonträd. På den andra (fig. 9) finns ovanför staden Laviniums murar en sugga, som ger di åt ett otal kultingar. I bakgrunden ses Aeneas fly från Troja bärande på sina axlar sin lame fader Anchises. Vi ser där också samma rundtempel, altare och fikonträd som på föregående medaljong. Denna digivande vita sugga måste för latinerna ha blivit en gudomlig lyckosymbol. Många av dem bosatte sig under romersk tid i Grekland.

Fortfarande finns i norra Greklands bergstrakter en folkspillra som talar en latinsk dialekt och anses vara avkomlingar till sk lime-tanci, dvs latinska gränsvakter som av de segrande romarna placerades vid gränserna efter slaget vid Pydna år 168 f Kr. Hur som helst, berättelsen om den lyckobringande suggan spreds bland den grekiska bondebefolkningen som bevarat dessa föreställningar genom seklerna fram till den dag som i dag är. Det är möjligt att de träd vi ser på Antoninus Pius-myntet och på de nyss beskrivna medaljongerna har feltolkats i magisk riktning av de enkla bönderna, så att de antogs föreställa järnörten eller fyrklövern, vilka, som förut nämnts, kunde hjälpa människan att forcera järnportar till underjordiska skattgömmor. På "myntet" i fig. 5 ser vi ovanför suggan, på den plats där trädet är avbildat på det antika myntet, i dess ställe tre blad av vilka det mellersta är dubbelt. Fig. 4 visar att plantan ovanför suggan har tre blad och att det mellersta av dem är klivet. Den magiska fyrklövern!? Betrakta fig. 9 igen! Ligger det inte nära till hands att tänka sig att folk i gemen trott att den stora suggan var ett odjur som vaktat en skatt bakom dörren? Kan man inte också lätt före-

ställa sig att inskriften IMPERATOR-II (fig. 7) som den enkla människan inte förstätt, omtolkats i magisk riktning till något slags trollformel begriplig endast för den trollkunnige som kunde få djävlar till hjälp vid läsningen? På en del primitivt gjorda sugg-"mynt" av yngre datum kan man finna ett manshuvud med strålförmad huvudbonad, vilken utmärker en trollkarl, ja, kanske kung Salomo själv (fig. 10). Manshuvudet i fig. 5 tycks däremot föreställa Aeneas så som han framställs på 1600- och 1700-talens franska kopparstick med motiv ur Vergilius' Æneiden. Kvinnan är då Aeneas' hustru Lavinia. Observera detta mynts stora likheter med Breared-"myntet", som beskrivs i inledningen!

Ett sigill om 14×21 mm, lika gammalt som de äldsta magiska mynten, finns avbildat i fig. 11. Runt suggan finns inskriften A IN XP Δ. T. Här är det fråga om grekiska bokstäver som är åtskilda genom mellanrum och punkter och betecknar förkortade ord. Det är ingen gåtfull inskrift utan den syftar på sigillets motiv. Här lämnar Svorönos följande tre tolkningsförslag:

- 1) AIN(EIA)XP(HEMOΣ)Δ(IA)T(HN)
 $\Pi(O)\Lambda(I)N\Lambda\Lambda B(AN)$
 = (Orakelspråk till Aeneas för staden Alba)
- 2) AIN(EIA)XP(HEMOΣ)
 $\Delta(O\Theta\epsilon I\sigma)T(H)$
 $\Pi(O)\Lambda(EI)\Lambda\Lambda B(A)$
 = (Orakelspråk som gavs till Aeneas för staden Alba)
- 3) AIN(EIA)XP(HEMOΣ)
 $\Delta(AIMON\Omega N)T(H\sigma)$
 $\Pi(O\Lambda\epsilon\Omega\sigma)\Lambda(ATIOY)$
 $\Lambda\Lambda B(A\sigma)$
 = (Demoners spådom som gavs till Aeneas om staden Alba i Latium)

Alla ger samma innehåll och syftar på att Aeneas sedan han grundat Lavinium efter lika många år, som suggan har ungar, skall grunda staden Alba. Så hade det underjordiska oraklet sagt. Här är alltså ännu ett bevis för hur livskraftig sagan om Aeneas varit.

Från Medelhavets tre stora öar, Kreta, Cypern och Sicilien, kommer många sägner om gömda skatter. Det magiska "myntet" i figur

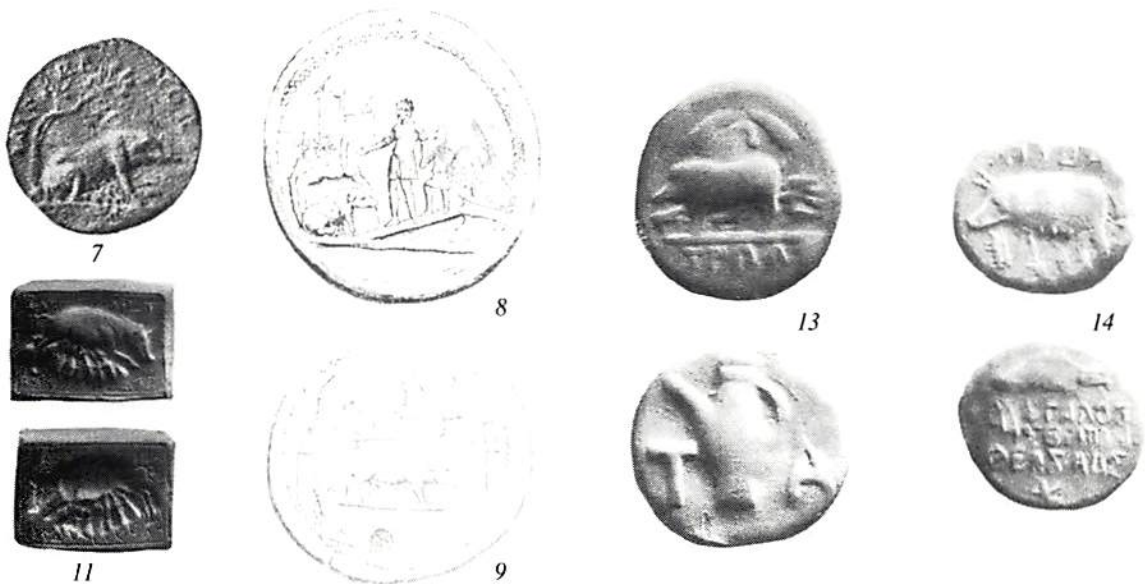

Fig. 7-9, 11, 13-14. Besläktad, äldre användning av motivet: 7. Romerskt bronsmynt (ca 140-143) från Antoninus Pius. 8-9. Romerska bronsmedaljonger. 11. Sigill. - Amuletter från Mindre Asien: 13-14. Silver och tenn.

12 är gjutet i tenn och har suggmotivet på frånsidan. På åtsidan ser vi ett manshuvud. Inskriften, gjord med grekiska, feniciska och hebreiska bokstäver, har ingen annan mening än den magiska. Suggan med sina ungar på frånsidan vaktas av en herde till höger. Från vänster kommer en riddare till häst, förmodligen föreställande kung Salomo. Herden är kanske en kretensisk sägengestalt, en änkas son, en svinherde som en gång skall hitta den stora skatt förfäderna för länge sedan gömt någonstans på ön. Då skall Kreta bli rikt. Nu kommer alltså Salomo ridande för att visa den fattige herden hur han med suggans hjälp skall hitta den hägrande skatten. Vi ser här hur suggmotivet vävts samman med andra folkliga föreställningar och sägner. Detsamma gäller i än högre grad för Cypern och Sicilien, där föreställningen om suggan spelar mindre roll.

Från Mindre Asien kommer den magiska silveramuletten i fig. 13. På åtsidan syns ovanför suggan två kultingar och mellan dessa Ω. Inskrift: T A Frånsidan visar en vattenkanna och bokstäverna T-A. Tillverkaren kände måhända till Aeneas-myten eftersom han förknippat suggan med Aeneas' hemstad Troja (ΤΡΩΑΣ) Kanske kände han också till sambandet

mellan griskulningarna och Hyaderna eftersom han på frånsidan placerat en vattenkanna av samma typ som den som brukar symbolisera Hyaderna.

Avslutningsvis kan vi betrakta sugg-"myntet" i fig. 14. Det är gjutet i tenn, förmodligen i Konstantinopel. På åtsidan ser vi en höna som ligger på ägg. Under inskriften

ΜΕΓΑΛΟΤ
ΤΗΣ ΘΕΙΜ'Ι'
ΘΕΑΣ-ΑΔ·Σ

finns en stor stjärna. På frånsidan syns suggan med kultingar och över henne inskriften ΑΓΙΔΑ. Stjärnan syftar på Plejaderna (nygr. Πούλια, pouli=fågel, höna). Hönan som ligger på ägg är en magisk symbol för skattväkterskan. På de magiska mynten förekommer hon dock ej alls så ofta som suggan vilken just på det här myntet kallas ΑΓΙΔΑ (av ἄγειν, agein=leda), vägviserskan.

Litteraturhänvisningar:

- Ambatsis, Jannis:* Nygrekiska sägner och legender. Natur o Kultur. ser. Levande litteratur. Stockholm 1967.
To Ergon tēs Arcaiologikēs Hetaireias kata to 1962. Athen 1963.
Frazer, James G.: Den gyllene grenen. Stockholm 1925.

Head, Barclay V.: Historia numorum. A manual of Greek numismatics. Oxford 1911.

Imhof-Blumer & Keller, O.: Tier- und Pflanzenbilder auf Münzen und Gemmen des klassischen Altertums. Leipzig 1889.

Mylonas, G.E.: Eleusis and the Eleusian mysteries. Princeton 1961. (Kapitel VIII. Coins of Eleusis).

Politēs, N.: Meletai peri tou viou kai tēs glōssēs tou hellenikou laou. Paradoxeis, 1-2. Athēnai 1904.

Roscher, H.R.: Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mythologie 1884-1937.

Svorōnos, I.N.: Neoellēnikai paradoxeis peri archaiōn nomismatōn. (i) Journal international d'archéologie numismatique, T. 8. Athènes 1905.

Thiele, G.: Antike Himmelsbilder. Berlin 1898.

Walтровics, M.: Unbekannte Münzen. Übersetzung (von Ig. Weifert) nach in der Zeitschrift "Staticar", Belgrad, Jhrg. 9, H. 4 erschienenen Abhandlung des... Buchdruckerei C. Wittigslager 1894.

Uppslagsböcker:

- Eleutheroudakis, Engyklopaidikon lexikon (grek.)
 Papyros-Larousse, Engyklopaideia (grek.)

Reprofotona 4-14 är hämtade ur *Svorōnos' artikel i Journal international d'archéologie numismatique, T. 8, Athènes 1905.*

Gros tournois i Kungl. Myntkabinettet

Av Monica Golabiewski Lannby

Gros tournois i fynd registrerade i Kungl Myntkabinettet samt i systematiska samlingen

Turnosen, som den för enkelhetens skull kallas i Sverige, infördes den 15 augusti 1266 av Louis IX i Frankrike, där den präglades till 1300-talets slut och benämndes gros tournois. Den blev mycket använd i västra och norra Europa, inklusive Norden, och kom att efterliknas i Nederländerna och Tyskland. Med den franska turnosen som förebild präglades sedan groschenmynt i ett flertal länder under ett par århundraden framöver (Schrötter 1930). Turnosen präglades i silver och dess genomsnittsvikt är 4.22 gram. Med en finvikt av 4.04 gram motsvarar den 12 deniers (= "gros denier") och fick sitt namn av den i Tours då gällande mynträknigen.

I de nordiska länderna påträffar man gros tournois framförallt i Danmark; däri inräknas även det gamla danska landskapet Skåne.

Frånsidan visar en slottsbyggnad, staden Tours vapen, krönt av ett kors, eller mera sällan av en lilja eller en krona, som också fungerar som initialtecken till omskriften. Denna lyder alltid TVRONVS CIVIS, staden Tour, och omger stadsvapnet utan inre pärlring. Den yttre raden består av 12, ibland 13 liljor (Louis IX, variant). Philippe IV lät prägla turnosen i även maille demie (1/2) och maille tierce (1/3) förutom ett flertal varianter av den hela turnosen.

De olika regenternas namninskrifter på mynten:

Louis IX	LVDOVICVS REX
Philippe III	PHILIPVS REX (ett "P")
Philippe IV-VI	PHILIPPVS REX
Charles IV	KAROLVS FR' REX
Jean II	IOHANNES REX
	KHAROLVS REX (Charles /V/ fungerade som regent under Jeans II:s fångenskap)
Charles V	KAROLVS REX (utan "H")
Robert du Bar	ROBERTVS DUX

Franska regenter under vilka gros tournois präglades:

Louis IX (den helige)	1266-1270	Fig. 1-7
Philippe III (den djärve)	1270-1285	Fig. 8-11
Philippe IV (den sköne)	1285-1314	Fig. 12-26
Philippe V (den långe)	1316-1322	Fig. 27
Charles IV (den sköne)	1322-1328	
Philippe VI de Valois	1328-1350	
Jean II (den gode)	1350-1364	Fig. 30
Charles V (den vise)	1364-1380	Fig. 31
Robert, hertig av Bar	1354-1411	Fig. 32

(Bar var ett franskt grevskap fram till 1354, då det upphöjdes till hertigdöme under Robert, måg till Jean den gode.)

Det medeltida svenska fastlandet har mycket få fynd, såsom framgår av nedanstående förteckning.

Gros tournois visar på åtsidan ett kors inom en inre pärlring. Runt denna finner man myntherrens namn och innanför den yttre pärlringen står alltid omskriften BNDICTV SIT NOME DNI NRI DEI IHV XPI. Dvs, Benedictum sit nomen Domini nostri Dei Jesu Christi, vilket betyder: Välsignat vare vår Herres Guds Jesu Christi namn.

Präglingarna skiljer sig från varandra genom olika bokstavstyper i den yttre omskriften samt genom olika bitecken i form av krona eller lilja på vissa bokstäver. På så sätt har man kunnat gruppera dessa vid en första anblick många gånger likadana mynt och har lyckats indela dem i präglingsperioder.

FYNDEN
Västergötland
Hornborga sn
Hornborga kyrkoruin
Inv nr 668:1-10 (1834)

Den 22 juli 1834 insändes till Kungl. Myntet av riksantikvarie J.G. Liljegren en silverskatt bestående av 26 medeltida mynt. 10 av dem var gros tournois, ett var skotskt från 1200-talets mitt samt en del engelska sterlingar från Edward II och III, 1300-talets början. Ytterligare tre danska 1400-talsmynt påträffades, men de tillhör ej skatten. Mynten förtecknades först år 1851 av Bror Emil Hildebrand och sorterades utan angivande av proveniens in i den syste-

matiska samlingen. Uppgifter om fyndomständigheter saknas helt. De 29 mynten inlöstes med 2 riksdaler, 6 skilling specie.

År 1955 gjordes en arkeologisk undersökning i kyrkans ruiner, varvid ytterligare 11 medeltida silvermynt påträffades intill korets östvägg, öster om gravkammaren. Åtta av dessa var engelska sterlingar och en nederländsk sterlingimitation från omkring år 1300, två penningar från Magnus Erikssons tid men ingen gros tournois. De båda fyndens myntsammansättning är ändå så likartad att det, trots bristen på dokumentation av den förra skatten, sannolikt rör sig om antingen en enda skatt eller är en sk dubbel- eller tvillingsskatt. Dvs, man har delat upp en samling mynt och grävt ner dem på två ställen för säkerhets skull. Lagerqvist & Dolley 1959.

1. Louis IX (Lafaurie 198e?)
- 2-10. Philippe IV (Lafaurie 217-218?), 9 ex.

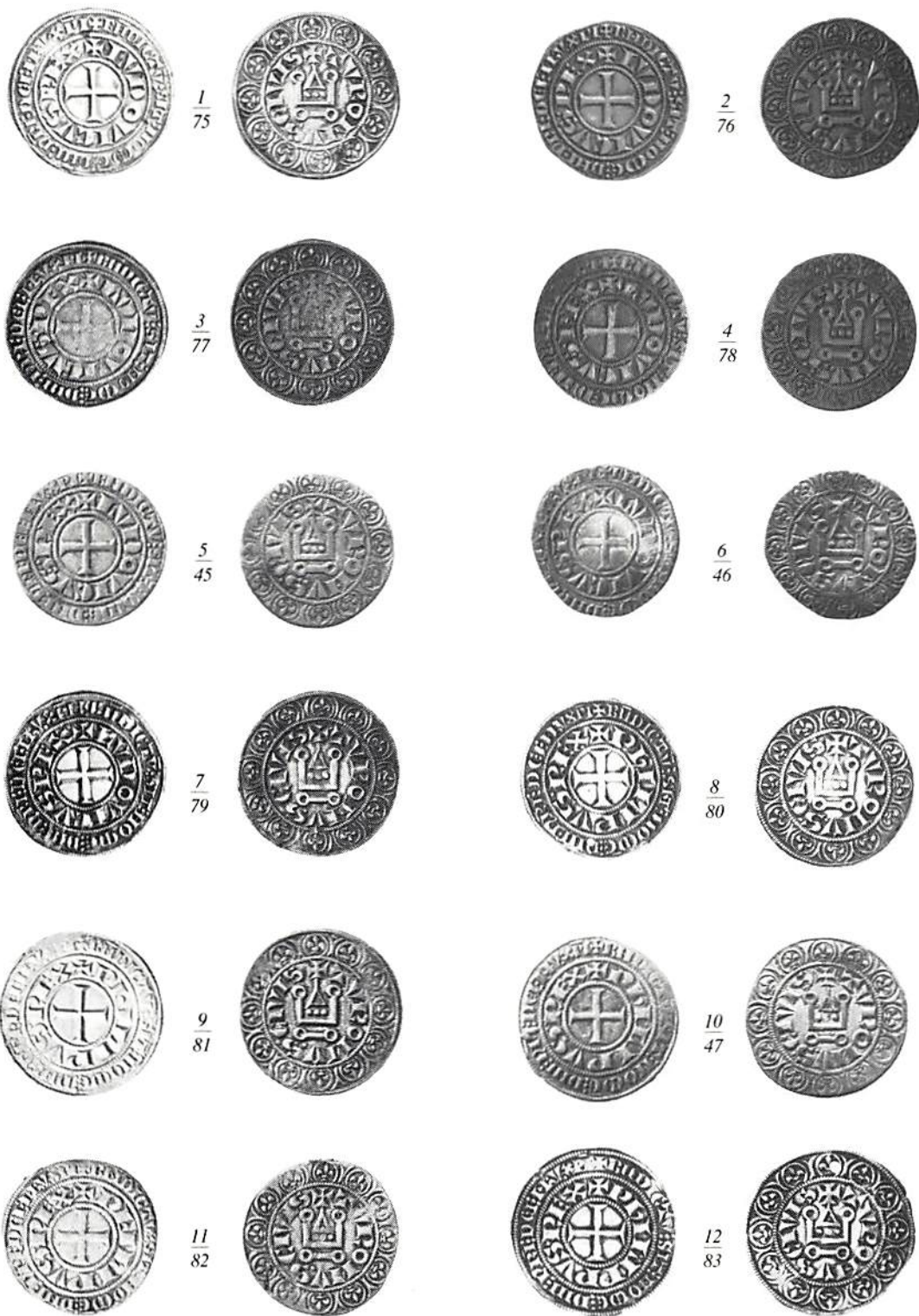

Fig. 1–12. Foto (liksom 13–32) Gabriel Hildebrand, Raä.

Småland

Odensjö sn

Röshult Södregård

Inv nr 3126:1-3 (1863)

I ett stenröse på ett åkergräde hittade jordägaren Salomon Johansson i Röshult Södregård 34 st, enligt inventariet, "välbehållna och fullkomligt likadana mynt". Året var 1863 och tre av mynten inlöstes med 2 rdr 50 öre, men har ej kunnat återfinnas i samlingarna. Övriga mynt återställdes till upphittaren.

- 11-44. Philippe VI
(Lafaurie 265?), 34 ex.

Skåne

Barkåkra sn

Vejby

Inv nr 4416:87-94 (1870)

Vid odling av en mossjord på ägor-na till hemmanet nr 5 och 6 i Vejby påträffades av arbetskarlen Anders Olsson mindre än 10 cm under jordytan 502 silvermynt från 1200-talets slut till 1300-talets början. Det var framförallt engelska sterlingar men även ett flertal franska gros tournois. Några få andra länder var representerade med enkla exemplar. Alla mynten förtecknades innan ett urval gjordes av 119 exemplar, vilka inlöstes med 28 riksdaler. Åtta av dessa var gros tournois. Jfr Lagerqvist & Dolley 1959, s. 133f.

45. Louis IX
3.54 g, 24.3 mm. Lafaurie 198c, år 1266. *Fig. 5.*
46. Dito. 3.20 g, 23.6 mm.
Fig. 6.
47. Philippe III
4.01 g, 25.6 mm. Lafaurie 204. *Fig. 10.*
48. Philippe IV
4.00 g, 25.9 mm. Lafaurie 218, år 1290. *Fig. 20.*
49. Dito. 3.55 g, 25.8 mm. Lafaurie 219, år 1298?.
Fig. 26.
50. Philippe V
3.98 g, 26.6 mm. Lafaurie 242, år 1318. *Fig. 27.*
51. Dito. 3.54 g, 24.8 mm.
Fig. 28.
52. Dito. 3.10 g, 23.0 mm.
Fig. 29.

Östergötland

Skänninge sn

Sankta Ingridis kloster

Östergötlands och Linköpings stads museum (1929)

Vid arkeologisk utgrävning av klostret år 1929 hittade man på skilda ställen 196 medeltida mynt från framförallt Sverige och norra Tyskland. Ett mynt var en fransk gros tournois. Större delen av mynten fyndfördelades till museet i Linköping. Se Landskapsinventeringen I nr 93.

53. Ej närmare bestämd
gros tournois.

Skåne

Ystad

Stallgatan

Inv nr 24 485:395-411 (1950)

I ett krus av rhenländskt stengods, 15 cm högt, påträffades 413 silvermynt. De flesta var danska borgarkrigsmynt från Erik Menved to m Magnus Erikssons lundamynt, men där fanns även en del utländska mynt: åtta engelska sterlingar från Edward I och II samt 19 gros tournois. Kring de utländska mynten hittade man tyg-rester av linne medan de danska mynten tycks ha legat oskyddade i kruset. Fyndet gjordes av arbetaren Tage Persson den 2 januari 1950 vid grävningsarbete för kabelnedläggning och inlöstes för 125 kronor året därpå. Kärlet är daterat till 1300-talets mitt. Nedläggningstiden beräknas till tidigast år 1332.

Skatten deponerades hos Ystads fornminnesförening 1953 där den hölls utställd i Gråbrödraklostret. Därifrån blev den stulen sommaren 1975 och har aldrig återfunnits. *Se fig. 33 och 34.*

- 54-57. Philippe IV
Lafaurie 217, år 1285, 1302 eller 1305. Dieudonné 108. 4 ex.
- 58-59. Dito. Dieudonné 93-99. 2 ex.
- 60-61. Dito. Dieudonné 100-108. 2 ex.
- 62-66. Dito. Dieudonné 98-99. 5 ex.
67. Dito. Lafaurie 218, år 1290. Dieudonné 147.
68. Dito. Lafaurie 219, år 1298?. Dieudonné -.
69. Dito. Dieudonné 221)(220).
70. Philippe V
Lafaurie 242, år 1318. Dieudonné 340.

71. Dito. Dieudonné 340-351.
72. Philippe VI
Lafaurie 265. Dieudonné 474.

Skåne

Oxie sn

Kornåkers 6

Inv nr 100 551 (1980)

Myntet påträffades av Göran och Lena Iveborg i samband med trädgårdsarbete 1980. Inga andra föremål hittades samtidigt. Se NNA 1981 s. 260.

73. Philippe IV
3.46 g, 24.8 mm. Lafaurie 218, år 1290. *Fig. 24.*

Gotland

Visby

Vikingagatan 5

Dnr 336/85 (1980)

En gros tournois påträffades omkring år 1980 av fru Edit Engberg i Visby vid trädgårdsarbete på den egna tomten. Inga andra föremål hittades samtidigt, men platsen utgör ett gammalt kulturlager. Myntet inkom till KMK i augusti 1985 och har ännu ej fyndfördelats.

74. Philippe IV
3.63 g, 25.2 mm. Lafaurie 218, år 1290. *Fig. 23.*

SYSTEMATISKA SAMLINGEN

75. Louis IX
3.96 g, 26.0 mm. Lafaurie 198a, år 1266. *Fig. 1.*
76. Dito. 3.76 g, 24.7 mm.
Fig. 2.
77. Dito. 4.12 g, 25.8 mm. Lafaurie 198c. *Fig. 3.*
78. Dito. 3.62 g, 24.8 mm.
Fig. 4.
79. Dito. 4.09 g, 25.6 mm. Lafaurie 198d. *Fig. 7.*
80. Philippe III
4.18 g, 25.0 mm. Lafaurie 204. *Fig. 8.*
81. Dito. 4.14 g, 25.8 mm.
Fig. 9.
82. Dito. 3.91 g, 24.8 mm.
Fig. 11.
83. Philippe IV
4.16 g, 26.7 mm. Lafaurie 217, år 1285, 1302 eller 1305. *Fig. 12.*
84. Dito. 4.04 g, 25.8 mm.
Fig. 13.

13
84

14
85

15
86

16
87

17
88

18
89

19
90

20
48

21
91

22
92

23
74

24
73

Fig. 13-24.

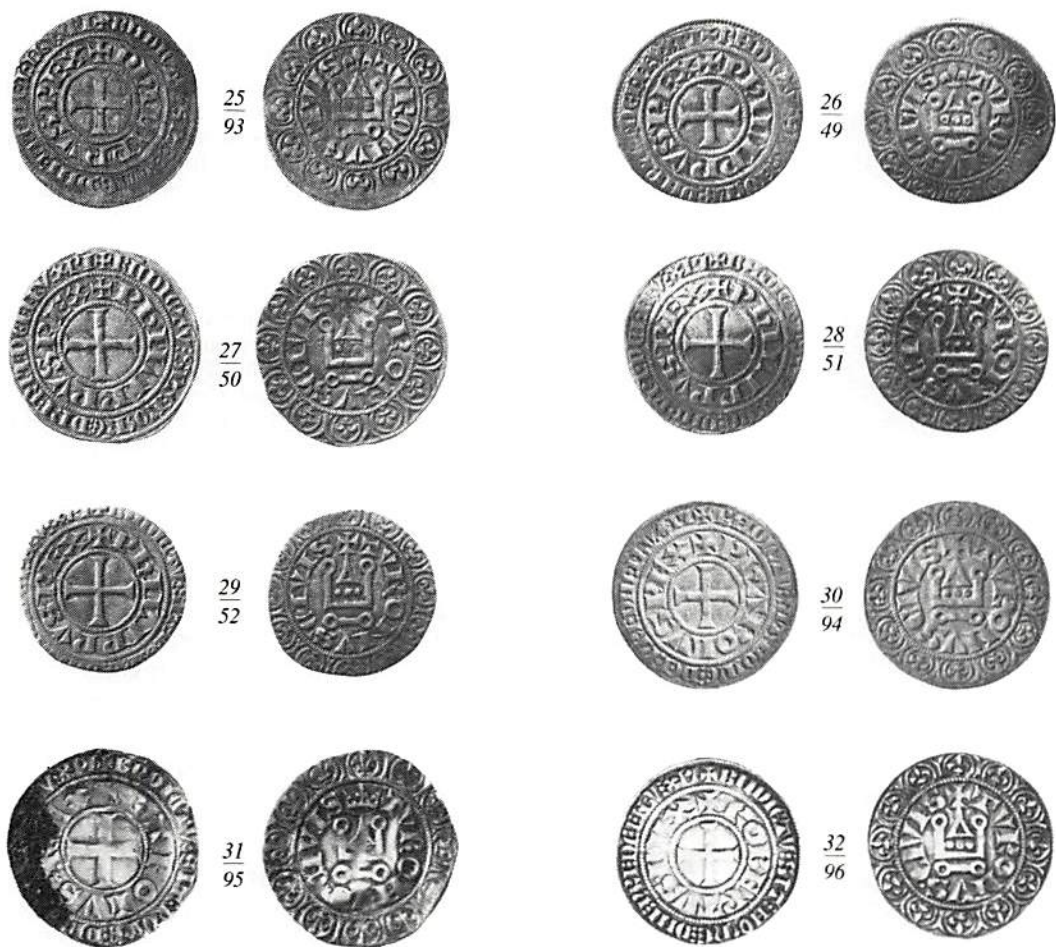

Fig. 25–32.

85. Dito. 4.02 g, 26.9 mm.
Fig. 14.
86. Dito. 3.98 g, 25.8 mm.
Fig. 15.
87. Dito. 3.81 g, 25.4 mm.
Fig. 16.
88. Dito. 3.70 g, 24.6 mm.
Fig. 17.
89. Dito. 4.12 g, 25.8 mm.
Lafaurie 218, år 1290.
Fig. 18.
90. Dito. 4.02 g, 26.0 mm.
Fig. 19.

Fig. 33. Skatten från Stallgatan i Ystad, inv. nr 24 485. Foto ATA.

91. Dito. 4.00 g, 25.8 mm. Fig. 21.
 92. Dito. 3.96 g, 26.9 mm. Fig. 22.
 93. Dito. 4.20 g, 26.4 mm. Lafaurie 219, år 1298?. Fig. 25.
 94. Jean II. 3.16 g, 24.9 mm. Lafaurie anm. 246, trol. år 1356-64. Fig. 30.
 95. Charles V. 2.44 g, 26.5 mm. Lafaurie 372, (1364). Fig. 31.
 96. Robert du Bar. 3.39 g, 24.6 mm. Saulcy V:2, s. 35. Fig. 32.

Litteratur

- Dieudonné, A: Les Monnaies Capetiennes ou Royales Françaises. Paris 1923.
 Lafaurie, J: Les Monnaies des Rois de France. Hugues Capet à Louis XII. Paris 1959.
 Lagerqvist, L O och Dolley, R H M: Myntfynden i Hornborga kyrkoruin i Västergötland. Fornvännen 1959:2-3 s. 113-136.
 Malmer, B och Wiséhn, I: Sveriges mynthistoria, landskapsinventeringen 1, Myntfynd från Östergötland. 1982.
 NNÄ = Nordisk Numismatisk Årsskrift.
 Rasmusson, N L: Grossus. Kulturhistoriskt lexikon, bd 5, spalt 478-482.
 de Saulcy, F: Recherches sur les Monnaies des Comtes et Ducs du Bar. Paris 1843.
 v. Schrötter, F: Wörterbuch der Münzkunde. Berlin 1930.

Fig. 34. Gros tournois nr fyndet från Stallgatan i Ystad, de enda som blev fotograferade före stölden 1975. Foto ATA.

Nordisk Numismatisk Årsskrift 1982

utkom äntligen, starkt försenad, på senhösten 1985. De som beställt den har erhållit sina exemplar direkt från Finland. En recension skall inom kort inflyta.

Årsskriften utges som bekant numera av en nordisk redaktionskommitté med representanter för de statliga myntkabinetten. Redaktionen namn är Myntkabinetet, Finlands Nationalmuseum, PB 913, SF-00101 Helsingfors 10, Finland. Cirkapris för årgången är 100 kr eller 85 FMK, vartill kommer porto. Upplysningar kan också ges av SNF:s kansli.

Material till nästa årgång finns redan och sättning lär ha påbörjats.

**GYNNA
 SVENSK
 NUMISMATISK
 TIDSKRIFTS
 ANNONSÖRER**

30 år

är ingenting i en utvecklingskedja, men ser Du dem ur "ism"-ernas synpunkt så kan mycket ske under de åren.

Kungl. Myntkabinetet invigde till 1985 års FIDEM-utställning i Stockholm en specialutställning under mottot "Svensk medaljkonst 1955-1985", alltså en exposé över hur svensk medaljkonst utvecklats efter förra Stockholmsutställningen i FIDEMs regi. Allt som skapats under de åren är inte med - jämfört med tyngden i FIDEM-utställningen går denna i lättsamhetens tecken och detta var då en fördel. Urvalet ger ändå en god överblick över konstnärernas inspirationskällor och egna "trender". Huvudansvarig för arbetet var Tamás Sárkány.

Utställningen, som var öppen till utgången av december månad 1985, var väl värd ett besök - för att "friska upp" minnet (hur lätt sviker det inte?) och kanske väcka habegär.

KARLSKRONA MYNTHANDEL

Lennart Bertilsson
 Hantverkargatan 11
 371 35 KARLSKRONA

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
 MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

Öppet månd-fred 10-17
 tel 0455/813 73

NUF

Ny utställning: Guldskatten från Regalskeppet Kronan

En dukat från Karl XI ur skattfyndet.
Foto G. Hildebrand, Raå.

För snart 310 år sedan exploderade och sjönk regalskeppet Kronan utanför Öland, i strid med den danska flottan, bistådd av en holländsk eskader. Det var en svår katastrof för det unga svenska stormaktsväldet.

Sommaren 1980 lokaliserades vraket av Anders Franzén och hans medhjälpare. Sedan dess har undersökningar pågått och otaliga föremål påträffats: kanoner, mynt av koppar, silver och guld, tallrikar, krus, musikinstrument, kritpipor, kläder mm. En utställning om Kronan och fynden pågår vid Kalmar läns museum.

Fynd av mynt i skeppsvrak är inte ovanliga, men då man i Kronan också påträffat den största bevarade guldmyntskatten i Sverige har Kungl Myntkabinetet i Stockholm valt att presentera denna dels som en utställning, som öppnade den 28 februari 1986 och pågår to m 20 april, dels i katalogform. En föreläsningsserie ordnas också. Den 4 mars kl 19 berättar Anders Franzén om skeppets historia, bärgning och framtid. Den 12 mars samma tid talar L O Lagerqvist om Kronans guldmynt och 1600-talets myntcirkulation. Ingång från Storgatan 41. Entré 10 kr.

Skatten består av minst 255 guldmynt (några är inbakade i en sammanrostad klump) till ett värde av 297 dukater (1 dukat = 3,5 guld). Bland dessa märks två unika 10-dukater från resp Karl IX och Karl X Gustav, samt ett antal mycket välbevarade dukater från Karl XI, som ju regerade när katastrofen inträffade. Flertalet mynt är utländska – dukaten var ett in-

Regalskeppet Kronan

ternationellt betalningsmedel, alla gångbara överallt. Det finns to m några turkiska mynt i fyndet.

Den som vill beställa eller köpa den innehållsrika katalogen får här titel mm: *Guldskatten från Regalskeppet Kronan*. Red.: Monica Golabiewski Lannby. Kungl Myntkabinetet, Katalog nr 24, Stockholm 1986. ISBN 91-7192-656-9. Capris 35 kr.

Affischen kostar 20 kr.

Försäljning äger under utställningstiden rum i museibutiken med ingång från Narvavägen/Linnégatan, Stockholm (Statens historiska museum). Beställning per post mottas av Kungl Myntkabinetet, Box 5405, 114 84 Stockholm. Betalning kan endast ske på

Kungl. Myntkabinetet

Föreläsningar i anslutning till utställningen "Guldskatten från regalskeppet Kronan".

Tisdag 4/3 kl 19.00 *Regalskeppet Kronan* – Anders Franzén talar om skeppets historia, bärgning och framtid.

Onsdag 12/3 kl 19.00 *Guldmynten i Kronan* – Lars O Lagerqvist talar om myntskatten och 1600-talets myntcirkulation

Entré 10 kr. Historiska museets filmsal, ingång Storgatan 41.

Köper
Säljer
Värderar

Mynt
Sedlar
Medaljer

HIRSCH MYNTHANDEL Grundat 1893

Vi söker för kunders räkning och betalar bra för svenska dukater och andra sällsynta svenska och utländska mynt.

Vi har nu inlämning till våra auktioner året runt.

Butik: Stureplan 4

114 35 Stockholm

Telefon: 08/11 05 56, 21 34 59

vårt postgiro 59994-4, men då måste man på talongen ange att det gäller "Katalog Kronan" eller/och "affisch Kronan". Porto tillkommer ej. Inga checkar eller kontanter!

Lars O. Lagerqvist

Färgglada sedlar

En liten utställning av sedlar från det f d franska kolonialväldet pågår under februari–mars.

Nicaragua i miniatyr

har förlängts och står till början av april.

1. Foto: JAN-LEO, Ystad

2. Foto: JAN-LEO, Ystad

Ordnar och politik

När man talar om ordnar och ordensväsende – här bortsett från den rika floran av rent privata förenings- och utmärkelsetecken – brukar man ur kulturhistorisk synvinkel skilja mellan tre huvudgrupper. Den första omfattar sådana ordnar som anses utgöra en direkt eller indirekt fortsättning på medeltida romersk-katolska riddarordnar. Ett exempel är Johanniter-Malteserorden.

Nästa grupp har sitt ursprung i senmedeltida ordenssamfund, fortfarande med religiösa övertoner, vars huvudsyfte tycks ha varit "att under högtidliga och heder samma former fästa inflytelserika och framstående undersåtar vid furstens person". Hit hör t ex brittiska Strumpebandsorden.

Störst är emellertid en grupp knuten till dekorationer vilka från 1500-talet och framåt har instiftats av statschefer och regeringar som

"officiella och synliga belönings-tecken för militära, politiska, vetenskapliga, konstnärliga eller allmänt medborgerliga förtjänster". Några av de äldre, t ex svenska Serafimerorden, har med stöd av mer eller mindre välgrundad tradition i sina första statuter angetts vara återupplivade medeltida riddargillen. Andra har i sin utformning fortfarande anknytning till en furstlig statschefs person. Så bär danska Dannebrogorden utom devisen *Gud og Kongen* samt "förnyaren" Christian V:s monogram också den regerande monarkens namnchiffer.²

Utmärkelsetecken med starkt dynastisk och personlig relation är de iranska ordnarna från tiden före Ayatollah Khomeini.

Irans högsta dekoration, Pahlaviorden, var som framgår redan av namnet intimt knuten till den härskande kejsrerliga familjen. Den

tilldelades bara statsöverhuvuden, företrädesvis regerande monarker, samt kronprinsar. Ordensband i blått vattrat siden, ordens-tecken med berget Demarand.

Också nästa dekoration i rangordning, Taj- eller Iranska Kronorden med fem grader, hade genom sitt namn och sin utformning direkt anknytning till kejsardömet. Bandet är här i gult vattrat siden med ljusblå kantlinje. Ordens-tecknet, bild 2, är en femuddig stjärna i vit emalj med grön bärd och guldkant. I det blå mittfältet den iranska kronan, Taj, i naturliga färger inom en rund guldram med gyllene lagerkrans. Från sidan i rött emalj visar en persisk sol i guld.

En tredje mera känd dekoration var Hamäyünorden, även den med fem grader. Den betecknades som "Majestätsorden". Stjärnan var här i silver och bandet grönt.

Flera svenska medborgare har tilldelats iranska utmärkelse-tecken.

Strax före shahens fall 1979 ordades mycket om det olämpliga i att bära hans nådevedermålen. Tanken är gammal att man kan och bör göra ordnar till föremål, eller snarare medel för demonstration mot fientliga eller misshagliga regenter och regimer. När andra världskriget led mot sitt slut propagerades sålunda för ett återlämnande av alla ordenstecken som hade tilldelats svenska medborgare av det nationalsocialistiska Tyskland.

För Irans vidkommande har perspektivet kanske till en del förändrats efter några års repressivt prästvalde i Teheran. Mot den bakgrunden kan man fråga sig om hastiga och mer eller mindre genomtänkta demonstrationer av detta slag tjänar något syfte eller, som bäst, bara är ett tomt slag i luften utan ens nämnvärt propagandavärde. Vill man göra en markering som verkligen noteras, bör man i stället göra det genom att hövligt men bestämt avböja en ordensdekoration. Att i efterhand komma på andra och – möjligen – bättre tankar vittnar varken om övertygelse eller om politiskt mod.

Den tidigare colombianske ambassadören och protokollchefen José María Franco Ortega har några ord om det i sitt verk *El Protocolo*, s 154:

I samband med en militär konflikt har vid några tillfällen innehavare av en orden återlämnat sina insigrier till det land som har utdelat dem. Förfarandet är knappast vanligt, och det förefaller inte ha större mening. Att en utmärkelse har tilldelats någon kan aldrig göras om intet. Men den dekorerade kan helt enkelt låta bli att bära dekorationen så länge konflikten varar. Brytande av de diplomatiska förbindelserna ger inte anledning till något återlämnande.

Hans E Sköld

1. Jfr Areen-Lewenhaupt: När och hur bära ordnar bäras (1943), s 7 ff.
2. Se bild 1; i detta fall Fredrik IX.
3. Ediciones del Instituto Colombiano de Estudios Internacionales "Marco Fidel Suárez", Bogotá, u. å.

Nytt stipendium för numismatiker

inrättades under år 1985. Som Du säkert minns förvaltar Svenska Numismatiska Föreningen Nils Ludvig Rasmussons stipendiefond, ur vilken delas ut till unga numismatiska forskare (högst ca 30 år gamla). Våren 1985 beslöt styrelsen för Sven Svenssons stiftelse för numismatik att inrätta ett efter stiftelsens grundare uppkallat stipendium, som kompletterar Rasmusson-stipendiet, eftersom det avses för äldre numismatiska forskare (över 30-årsgränsen).

Enligt stiftelsens beslut skall förslag på innehavare av stipendiet avgas av chefen för Kungl. Myntkabinettet och innehavaren av Gunnar Ekströms professur för numismatik. Vid sitt höstsammanträde 1985 beslöt Svenssonstiftelsens styrelse följa deras förslag. Till första innehavare av stipendiet utsågs docenten Birgitta Fritz vid riksarkivet. Hon biträder kommittén Sveriges mynthistoria i arbetet med publicering av de av vårt lands medeltida arkivalier som berör myntväsendet. Stipendiet delades ut vid Numismatiska Föreningens julfest den 12 december 1985.

Nu när den numismatiska forskningen i stort fått sitt, kan det kanske vara lämpligt att fundera över hur medaljkonstens utövare skall kunna belönas? Kallas visserligen "den lilla konsten", men är ändå en fast integrerad del av numismatiken och minst lika, om inte mera fascinerande än mynten.

NUF

Frågor och svar

Alternativ till frågorna på nästa sida. Svaren följer i nästa nummer.

1. 1534 infördes i Ryssland valören "kopek", som var 1/100 av en rubel (då ett räknemynt). Vilken metall var kopeken gjord av?
2. Vilken svensk regent hade valspråket "Fäderneslandet"?
3. I vilket land kunde man använda myntet "5 Litaï"?
4. Vad är ett "billon"-mynt?
5. Under vilken av dessa svenska regenter präglades inte 1/2-öres mynt: Oskar I, Karl XV och Oskar II?
6. Vilket europeiskt land började först använda nickel i ren form i sina mynt?
7. Med året 1632 slogs ett kopparmynt avsett att användas i Tyskland. Vilken valör hade det?
8. Hur många örtugar gick det under Gustav Vasas tid på en daler?
9. Vilken var den högsta myntvalören i silver på Sicilien under antiken?
10. Vem blev regent i Sverige efter Ulrika Eleonora?

San Marino har med anledning av Ungdomsåret 1985 givit ut:

Valörer	: 1,2,5 scudi
Utgivningsår	1985
Metall; Halt	guld; 916/1000
Åtsidan	San Marinos stiliserade vapen
Frånsidan	1 scudo – ung mans huvud 2 scudi – ung kvinnas huvud 5 scudi – tre dansande nakna ungdomar
Upplaga	1 scudo 15.000; 2 scudi 14.000; 5 scudi 12.000
Diameter/Vikt	1 scudo 16 mm/2 gr; 2 scudi 21 mm/4 gr; 5 scudi 28 mm/10 gr
Myntverk	Myntverket i Rom
Diverse	Mynten är lagligt betalningsmedel i San Marino för 30.000 lire per scudo. Enligt överenskommelse med Italien 1939 skall San Marino inte ge ut andra mynt än guldmynt.

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 19 företag i tio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under upploppet mot myntförfälskningar – Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:

B. Ahlströms Mynthandel AB
Kungsgatan 28, Box 7662
10394 Sthlm 7, tel 08-14 02 20

Amneklevs Mynthandel
Skolgatan 20, 602 25 Norrköping
tel 011-10 29 50

Hirsch Mynthandel
Stureplan 4
11435 Stockholm, tel 08-11 05 56

Karlskrona Mynthandel
Hantverkargatan 11
37135 Karlskrona, tel 0455-813 73

Malmö Mynthandel
Kalendegatan 9, 211 35 Malmö
tel 040-11 65 44

Mynt & Medaljer HB
Sveavägen 96, Box 19507
10432 Stockholm, tel 08-34 34 23

Myntet i Malmö
Stora Nygatan 17, 211 37 Malmö
tel 040-12 99 30

Mynthuset
Biblioteksgatan 5, Box 7049
10386 Stockholm, tel 08-20 51 81, 20 60 52

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Nybrogatan 36, Box 5132
10243 Sthlm, tel 08-62 62 61

Norrtaälje Mynthandel AB
Tullportsgatan 13, Box 4
76100 Norrtaälje, tel 0176-168 26

Numis Mynt & Frimärkshandel AB
Kaserntorget 6, Box 2332
403 15 Göteborg, tel 031-13 33 45

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 502 31 Borås
tel 033-11 24 96

Peo Mynt & Frimärken AB
Drottninggatan 19, Box 16245
10325 Sthlm, tel 08-21 12 10

Selins Mynthandel AB
Malmskillnadsgatan 29
11157 Stockholm, tel. 08-11 50 81

Specie Mynthandel HB
Storgatan 19
57400 Vetlanda, tel 0383-153 01

Strandbergs Mynt & Frimärkshandel AB
Arsenalsgatan 8, Box 7377
10391 Sthlm, tel 08-20 81 20

HB Thörnströms Mynt & Sedlar
Apotekaregatan 8 C
582 27 Linköping

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 Göteborg
tel 031-20 81 11

R. Uppgrens Mynthandel
Fågelsångsgatan 5, Box 3075
25003 Helsingborg, tel 042-11 01 01, 13 67 42

Wallin & Bakos AB
Kungsgatan 4 B 2 1/2 tr, Box 26058
10041 Sthlm, tel 08-10 00 57, 10 00 58

Håkan Westerlund Mynthandel AB
Vasagatan 42, 111 42 Stockholm
tel 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19507, 104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23

Mitt i City PEO Mynt & Frimärken

Med stor sortering av
Mynt • Sedlar • Medaljer
Frimärken • Vykort
Aktiebrev • Tillbehör

Drottningg. 19, Box 16245
103 25 STOCKHOLM
Tel 08-21 12 10

Köper Säljer Värderar

ANTIKHALLARNA Tel 031-13 55 81
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg

Kungl Myntkabinettet

Utställningar:
Ingång Narvavägen (hörnet
Linnégatan), 2 tr.
Stockholm

Tillfällig utställning:

Fr o m 28/2:
Guldskatten från
regalskeppet Kronan.
Nicaragua i miniatyr
t o m 6 april

Aktuell programinformation:
08-783 94 00

Museet:

Tisdag-söndag 11-16

Måndag stängt

Besöks tid: tisdag 13-16

ingång Narvavägen
Besöksadress (efter
överenskommelse
om tid per telefon):
Storgatan 41

Postadress: Box 5405,
114 84 Stockholm
Tel.: 08-783 94 00

Alternativ till frågorna på föregående sida:

1. a. Koppar
2. a. Oskar I
3. a. Litauen
4. a. Mynt med mindre än 50% silver
5. a. Oskar II
6. a. Frankrike
7. a. I Creutzer
8. a. 48
9. a. Tetradrachm
10. a. Fredrik I
- b. Silver
- b. Gustav III
- b. Lettland
- b. Mynt av två oädla metaller
- b. Karl XV
- b. Schweiz
- b. I Carolin
- b. 96
- b. Dekadrachm
- b. Adolf Fredrik

En ny Räsänen-medalj

Den i Norden välkände finske skulptören och medaljskaparen, professor Kauko Räsänen, har även gjort sig internationellt känd. Han har nu fått uppdraget att skapa den medalj, som skall ges ut med anledning av att universitetet i Heidelberg i år firar sitt 600-årsjubileum.

Upplaga: 3 000 ex i brons och 3 000 ex i finsilver. Diameter: 40 mm. Pris: DM 45:- i brons och DM 110:- i finsilver.

Medaljen kan beställas hos:

Klaus-Peter Pislor
Postfach 259
D-8610 Fürth 2

Tyska Förbundsrepubliken

Ett fint tillfälle för den som uppskattar Räsänens konstskapande att utöka sin samling av hans verk!

NUF

Numismatiska Institutionen

Måndagsseminarierna 1986 hålls kl. 18.30 (precis), som vanligt på Sandhamnsgatan 52 A, Stockholm.

Preliminärt program:

- 3/3 1. Numismatiska metodfrågor. Allmän diskussion.
2. Engelsk mynthistoria 973-979. Kenneth Jonsson.
- 10/3 "Rythmes de la production monétaire". Lars Lagerqvist informerar om symposium i Paris 10-12 januari 1986.
- 17/3 Sekundära element i tre gotländska fynd med slutår 1036. Eva Svensson.
- 24/3 1. Presentation av N.J. Mayhew, "Sterling imitations of Edwardian type", med särskild hänsyn till svenska fynd. Nils-Uno Forander.
2. Publiceringsmöjligheter för vetenskaplig numismatisk litteratur. Allmän diskussion.

Välkomna!

Brita Malmer

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Kullagatan 38, Helsingborg
Box 1320, 251 13 Helsingborg
Tel 042-12 25 28
Öppet tisdagar-lördagar

**Vi köper och säljer
MYNT - SEDLAR - MEDALJER**

*Värdering av samlingar,
kommissionsuppdrag.*

*Söker speciellt: Plåtmynt, svenska och
utländska ordnar*

HÅKAN WESTERLUND

Mynthandel

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

*Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar
före 1930*

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel 08/11 08 07

**GYNNA
SNT:S
ANNONSÖRER**

RECENSIONER

Lars O Lagerqvist och Nils Åberg: Gustav Eriksson (Vasa) i Dalarna 1520–1521. Minnen, Myter och Monument. Vincent förlag 1985. 127 s. Ill. ISBN 91-87064-01-4. Ca-pris 150 kr.

Ännu en gång – för sjätte året i följd – har ovannämnda team berett vännen samt kulturellt och historiskt intresserade en trevlig läsning. Denna gång är den extra lärorik för den som inte kan få nog av läsning om "historiska ögonblick". Här får vi för första gången samlade "minnen, myter och monument" om Gustav Vasas "iter dalecarlicum". Arbetet har fått en särskild fräschör genom att författarteamet följt i hans spår, nästan som detektiver.

Lagerqvist vore inte den han är, om han inte fick in lite av numismatik i historieförloppet. Vi får läsa (s 47–49) om Isala-medaljen – "Sveriges enda ännu existerande, ärfliga belöningsmedalj". På sidorna 105 och 106 berättas om myntverket i Hedemora, där Gustav Vasas klippingar slogs. Den som är intresserad av Hedemoramyntningen bör även läsa Lagerqvists artikel "Sveriges äldsta myntporträtt?" i festskriften 1984 till Aron Andersson, "Den ljusa medeltiden". När myntningen började i Hedemora, var Gustav Vasa ännu inte riksföreståndare. Lagerqvist håller i "äventyrsboken" – av ordvalen att döma – det för troligt, att förkortningen "G" i klippingarnas omskrift, uttytt "Gubernator", inte betydtt "riksföreståndare" utan "hövding".

Den rikt illustrerade skriften är en fin gåva till ett folk, som – genom sina fogdars mer eller mindre medvetna fåvitskhet – håller på att förlora sin egen identitet mitt i en tidsepok, då ur kolonialväldenas ruiner nationalistiska smältdeglar skapar nya, självmedvetna nationer! Må den bidra till att skaka om, innan det är för sent att rädda folkets själ!

NUF

**GYNNA
SNT:S
ANNONSÖRER**

Anders Huggert: Münzen im Mittelalterlichen Kyrkbyn in Piteå. Tryckt i: *Archaeology and Environment* 4. In honorem Evert Baudou. Department of Archaeology, Universitetet i Umeå, Umeå 1985, s 99–107, ill. ISBN 91-7174-217-4.

I denna skriftserie har ett nummer dedicerats till professor Evert Baudou och en av uppsatserna bör inte förbigås av den som intresserar sig för medeltida numismatik. Vid undersökning av Kyrkbyn i Piteå påträffades sju medeltida mynt från perioden ca 1350–1370/80, varav två låg i ett tygstycke och alltså kan betecknas som en "skatt" – det rörde sig om brakteater med krönt A resp krönt huvud av typer som Malmer daterat till 1360-talet.

De övriga mynten bestod av en Magnus Erikssons tvåsidiga penning (LL XXVII:A9a med S mellan kronorna), en tidig gote samt fragment av brakteat med krönt huvud resp krönt S och slutligen den mycket sällsynta W inom strålring (LL XXVIII). Förf:s resonemang att den möjligen kunde vara slagen i Visby förefaller svårt att acceptera. Han gör en del intressanta jämförelser med andra likartade fynd på Åland och Norrlandskusten; dessutom nämnes ett fynd från andra sidan Bottenviken, i Iso-Mårssylä, Pattijoki, Österbotten (behandlat av Malmer 1980 som fynd nr 212), som tycks vara samtida men är ojämförligt mycket större.

LLI

Tyll Kroha: Münzen sammeln. 6:e reviderade och utvidgade upplagan. 1985. 328 s. Illustrerad. Klinkhardt & Biermann, Braunschweig. DM 29:80. ISBN 3-7814-0249-5.

Författarnamnet är såväl välbekant som välrenommerat. Att boken nu kommer ut i sin sjätte, reviderade och utvidgade upplaga är garanti för att dess budskap har det rätta värdet för den numismatiskt intresserade.

Boken börjar med att beskriva mynt från historiska till sociologiska synpunkter för att därefter i skilda kapitler behandla myntningen till västromerska rikets undergång, från folkvandringstiden till Amerikas upptäckande och därefter till slutet på ädelmetallmyntningens epok. Själva myntsamlandet får sina egna kapitler: geografisk eller historisk inriktning, motiv, belägringsmynt, nödmynt, m m, m m.

Sedan följer särskilda kapitler om medaljer, jetonger, primitiva betalningsmedel och sedlar, om myntför-

falskningar, om numismatisk heraldik, etc.

Två tredjedelar av sidantalet ägnas ovannämnda intresseområden. Restande tredjedel är ävenledes av stort värde för samlaren. Vad sägs om ett ABC (uppslagsverk) om inte mindre än ett 80-tal sidor? Boken avslutas med en litteraturförteckning på ett 10-tal sidor.

Boken är mycket rikt illustrerad, inte mindre än 605 avbildningar. Priset bör göra boken till ett "måste" för varje seriös samlare.

NUF

Daniel Fearon: Spink's catalogue of British commemorative medals 1558 to the present day with valuations. 1984. ISBN 0-86350-029-3. £ 12.95.

Den som är intresserad av engelska minnesmedaljer har ett flertal utmärkta böcker att ösa kunskap ur, av tex Linecar och Whiting för att blott nämna ett par av behändigt format.

Spink har nu funnit marknaden vara så omfattande, att tiden syntts inne för att även presentera marknadspriser för dessa medaljer. Resultatet har blivit en bok som räknar upp ca 1 200 medaljer i strikt kronologisk ordning, varav ca 500 är avbildade. För varje medalj anges dess ändamål, gravör (om känd), diameter, metall och pris. För medaljer från tiden före 1838 finns även hänvisningar till de stora medaljverken.

Boken inleds av kortfattade redogörelser för prägningsteknik, rengöring, förvaring, tolkning av inskrifter, speciallitteratur, samlarföreningar m m.

En behändig introduktion till engelsk medaljkonst!

NUF

Finlands Banks Sedeltryckeri 1885–1985. (Suomen Pankin Seteli Paino 1885–1985), Keuru 1985. Format 21×26 cm. 256 sid. Översättning till svenska av Ulla Blomroos. Beställes genom Finlands Numismatikerförbund, Box 895, SF-00101 Helsingfors. Pris ca 270:- svenska kronor. (Även engelsk upplaga finns.)

Denna högklassiga festskrift med anledning av tryckeriets 100-årsjubileum finns även i en upplaga på engelska språket. Boken är indelad i sju kapitler, som alla har olika författare.

1. Sillanpää: Säkerhetstryckeriets historia.

En sedel- och tryckerihistorik, som – med hänsyn till de 20 sidor som ställt till förfogande – är förvånansvärt genomträngande. Kapitlet avslutas med aktiebrevens och frimärkenas historia. Sådana värdepapper ingick i sedeltryckeriets produktion, frimärkena under en tjuugoårsperiod till andra världskriget.

2. Hoffman: Från konsttryckeri till modernt säkerhetstryckeri.

På 137 sidor beskriver författaren sedeltryckeriets historia, som inleds med ett samarbete med privatföretagare, då behovet av sedlar var stort, och slutar med anskaffningen av nya ståltryckspressar som erfordrar mindre personal, samtidigt som behovet av sedlar reducerats på grund av att folk har börjat använda girobetalningar, checkar och plastkort i stor utsträckning. Exportvärdet av tryckeriets produkter är nu mindre än 5% av hela omslutningen.

3. Jotuni: Sedeltrycksteknik i Finland. På endast 14 sidor lyckas författaren redogöra för sedelpapperet med dess vattenmärken, vinstämplar, säkerhetstrådar och inströslade säkerhetsfibrer samt för tryckfärger, gravrytmetoder och tryckplåtar jämte slutligen den nuvarande maskinparken.

4. Talvio: Om våra sedlar.

Författaren går tillbaka till år 1811, då det ryska storfurstendömet Finland fick rätt att utge egna sedlar. De var depositionsbevis (precis som sedlarna vid denna tid från Rikens Ständers Växel-Banco): "Uti Storfurstendömet Finlands Växel- Låne- och Depositions Kontor är insatt en summa av Femtio Kopek Kejsrerliga Ryska Bankoassignmenten, hvilka 50 Kopek innehållare häraf har att återbekomma. Åbo," datum. Valören är översatt till ryska och finska språken. De första sedlarna i markmynt gavs ut år 1860, fortfarande med huvudtexten på svenska språket. Författaren åstadkommer i detta kapitel en väl avvägd sammanfattning av de finska sedeltyperna fram till våra dagar och avsikten är att läsaren för att få en fullständig överblick skall gå till andra källor, vilka även noggrant redovisas.

5. Heinson: Planeringen av nya sedlar.

Liksom Sveriges Riksbank avser Finlands Bank att utge en ny serie sedlar under 1980-talet, bland andra två sedeltyper som belyser den svenska tiden före år 1809, med porträtt av Mikael Agricola och Anders Chydenius.

6. Karttunen, Siivonen: Betalningsrörelsens och -servicens teknologi i framtiden.

Kapitlet innehåller två exempel på konsumenternas betalningsvanor år 2000. Man betalar med plastkort eller per dator, men banksedlarna finns fortfarande med i bilden.

7. Yrjönen: Sedeltryckeriet på tröskeln till sitt andra sekel.

Nackdelen med plastkortet, datorn och gireringarna är att man måste låta identifiera sig. I ördelen med banksedlarna är att man är anonym. Slutsatsen av allt detta blir att "ett modernt sedeltryckeri tillhör en värld, som hela tiden förändras och utvecklas i en allt snabbare takt."

Festskriften innehåller ett stort antal litteraturhänvisningar, diagram och tabeller. Men framför allt finns där många avbildningar, varav en stor del i högklassiga färgbilder, av personer och föremål, insprängda på rätt ställe i texten, som medför att denna bok är ovanligt lättläst.

Vad finns då i Sverige att jämföra med denna skrift? Praktiskt taget ingenting.

Rikens Ständers Bancoutskott förordnade den 3 juli 1747 att den private sedeltryckaren Peter Momma skulle få fortsätta att trycka bankens sedlar, men nu i själva bankhuset, där en tryckpress skulle installeras.

År 1997 fyller Riksbankens Sedeltryckeri 250 år, världens troligen äldsta, ännu verkamma centrala sedeltryckeri.

Dess jubileumsår har inte uppmärksamats nämnvärt. Dess historia har aldrig publicerats, annat än på ett fåtal sidor i skrifter som behandlar helt andra ämnen.

Lennart Wallén

FRÅGE- SPALTEN

Fråga:

Jeg skriver vedr. lokale småpengesedler fra Napoleonskrigenes tid til Svenska Numismatiske Forening.

Jeg har i nogen tid interesseret mig for lokale (overvejende uofficielle) småpengesedler fra årene 1806-16, fortrinsvis i Danmark, men efterhånden også i hertugdømmerne Schleswig-Holstein, Norge og nu til sidst i Sverige, hvor de ældste findes.

Jeg vil derfor gerne spørge, om foreningen råder over materiale af denne art. Ian Wiséhn har overfor mig nævnt Sven Svenssons samling. Er det muligt at erhverve fotokopier af sådanne sedler - og eventuelle oplysninger om deres proveniens? Min viden om svensk materiale begrænser sig til kopier af sedler fra Stockholm samt Ing-

var Ehnbooms "Svenske poletter" og diverse auktionslister. Finder der samlere i Sverige, der har specialiseret sig i småpengesedler?

Jeg har i Sverige kontaktet møntsamlinger i Göteborg, Stockholm, Uppsala, Örebro, Vesterås og Lund.

Med venlig hilsen

Finn Grandt-Nielsen,
museumsinspektør, Odense

Svar:

Sven Svenssons sedelsamling innehåller dessvärre endast någon enstaka privatsedel.

Den hittills bästa sammanställningen av svenska privatsedlar är författad av A. Platbärzdis: Sveriges sedlar del II, Lund 1965, sid 47 och följande sidor. Där finns även en avbildning, fig 58, av den äldsta kända privatsedeln i Sverige med årtalet 1628, en kopparkompanisedel.

Av förordet till boken framgår var de avbildade sedlarna kan studeras i original.

I detta sammanhang, perioden 1760-1830, borde man även taga hänsyn till de privata diskontkontoren, det första inrättat år 1773. Platbärzdis redogörelse för de äldsta diskonterna måste läsas med stor försiktighet och bör kompletteras med en studie av L. Wallén: Sveriges Sedlar, del I-II, Stockholm 1984, sid 191-194.

Den helt privata Riksgäldsdiskonten i Göteborg torde ha emitterat sedlar med den lägsta valören, 5 riksdaler riksgälds = 3 1/2 riksdaler silver specie (à 25,7 gram fin-silver). Kan man anse att en så hög valör är en "småpengesedel"?

Här i Sverige finns det mig veterligt inte någon privatsamlare som specialiserat sig på privatsedlar.

Med vänlig hälsning för Svenska Numismatiske Foreningen

Lennart Wallén

GYNNA
SVENSK
NUMISMATISK
TIDSKRIFTS
ANNONSÖRER

MÄSSOR

FÖRENINGAR

SVENSKA

April

9-13 Stockholms Antikmässa,
 Älvsjö
26-27 Frimynt, Helsingborg

Juli-Augusti

26.7-3.8 Antik 86, Helsingborg

UTLÄNDSKA

April

12-13 Dito i München
20 Bern

Värendsmässan 1985

Värends Numismatiska Förening-
en avhöll söndagen den 29 sept
1985 för tredje året i följd en mynt-
mässa i Smålands Museums loka-
ler i Växjö.

Intresserade mässbesökare kunde göra goda affärer med mynthandlare från Vetlanda, Malmö, Borås, Karlskrona och Göteborg. Wexjö gymnasii myntkabinett hade denna gång en intressant utställning kring ämnet Löner och priser från 1300-talet. Föreningsmedlemmar visade urval av sällsynta svenska mynt i utsökta kvaliteter med instruktiva texter och foton, en fin samling av småländska privatbankssedlar, vackra norska mynt från 1818-1873, svenska och utländska sedlar i fin uppsättning samt en intressant typsamling av svenska kopparmynt. Utställningarna blev mycket uppskattade av de närvarande, liksom det alltid lika sevärda myntkabinettet på Smålands museum, ett av Sveriges finaste. Verkligen numismatiskt berikande.

Föredragshållare var Gunnar Sundberg som talade om svenska jubileumsmynt inför intresserade åhörare.

Många var de besökare som denna dag hade funnit sin väg till myntmässan i Smålands museums alltid lika trevliga lokaler.

För ett fint arrangemang önskar vi föreningen god framgång i fortsättningen.

GBL

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom juli och augusti) på Västanfors Industri-
ers matsal kl 19.00.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB. Datum ej meddelat.

MYNTKLUBBEN GOTEN, Visby. Datum ej meddelat.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING. Mötesdagar 10/3, 14/4, 12/5. Lokal: Traktören, Köpmansgatan 20, kl 19.00. Antiksektionen: 20/3, 24/4. Lokal Schackspelets Hus, Haga Kyrkogatan 3, kl 18.30-21.00. Upplysningar: tel 031/17 79 70 (Bo Nordell) under dagtid, ej helger eller lörd/sönd.

HALMSTADS MYNTKLUBB. Lokal: Klarasalen, Fredsgatan, i Biblioteket, Halmstad. Möten den 3/3, 7/4, 5/5, 2/6 med början 19.00. Övriga upplysningar: N-E Ericsson, tel 035/12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal 13/3, 10/4, 15/5. Upplysningar: Evert Olofsson 0413/221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juli och augusti) kl 19.00 i SE-banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar: tel 0485/312 81, 080/115 84. Auktioner varje gång.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150/210 45 el 151 00.

KLARÄLVDALENS MYNTSAMLARE. Datum ej meddelat. Upplysningar: 0563/407 25.

KRISTIANSTADORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Hemgården, Norrtullsgatan 9, Kristianstad den 21/3, 18/4, 23/5, 13/6. Lister och upplysningar gm Ingvar Nilsson 044/713 28.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING har möte kl 19.15. Lokal: Utbildningshuset Studentlitteratur, Åkergränd 1. Upplysningar: tel 046/12 25 93. Datum ej meddelat.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping, kl 19. Upplysningar: tel 0155/134 29, 671 54, 128 41.

NUMISMATISKA FÖRENINGEN ÖRESUND håller månadsmöte med auktion i lokalen BORGEN i Helsingborg. Datum ej meddelat.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på restaurang TERASSA, Rådhusgatan 23, Nässjö den 25/3, 29/4, 27/5, 26/8, 30/9, 28/10, 25/11. Upplysningar: tel 0383/158 35 kl 07.00-09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910/186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB håller möten i Hemgården, Kungsbacksvägen 11, Gävle, kl 19 den 5/3, 2/4 och 14/5. Upplysningar: 026/18 37 64.

SKARABORGS NUMISMATISKA FÖRENING, Skövde, har möten med auktion på restaurang Postiljonen den 16/3, 11/5, 14/9, 13/10, 19/11, 7/12. Upplysningar tel 0500/808 50 (Thord Lund).

SKILLING BANCO NUMISMATISKA FÖRENING, Linköping, har möten kl 19.00 den 3/3 och 7/4. Lokal: Huvudbiblioteket, Lindblomsrummet, Hunnebergsgatan 8, Linköping. Upplysningar: tel 013/13 69 87.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING, Malmö. Ny mötesadress IOGT, Kungsgatan 16 A. Möten 20/3, 24/4, 29/5, 26/9, 30/10 och 27/11. Klubblokalen Kungsgatan 38 A. Malmö håller öppet varje tisdag kl 19–21 under september–maj.

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB sammanträder första torsdagen efter den 15 i varje månad kl 18.30 i Rembostugan, Hedemora. Upplysningar: tel 0226/562 78.

TRELLEBORGS MYNTSAMLARKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Söderslätt Sparbanks samlingsal, C B Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotteri mm. Upplysningar: tel 0410/345 44.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna kl 19.00 den 13/3 (10-årsjubileum), 10/4, 15/5. Upplysningar: tel 0755/619 38 eller 313 14.

UPPSALA MYNTKLUBB sammanträder på Skandia, Drottninggatan 1 A, kl 19.30 den 18/3 årsmöte (Lokal: Uppsala Universitets myntkabinett), 22/4 föredrag om kvalitetsbedömning. Upplysningar: 018/11 50 00.

WESTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten kl 19. Lokal: Tingshusgatan 2, Ludvika. Datum ej meddelat.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion på IOGT-lokalen, Kullgatan 34, Vetlanda kl 19.15 den 21/3, 18/4, 29/8, 26/9, 31/10, 28/11. Myntets Dag anordnas på Vetlanda bibliotek den 16/3 med utställningar och försäljning. Föreningens 10 års-jubileum och Svenska Numismatiska Föreningens årsmöte avhålls 24–25 maj med bl a festmiddag på Vetlanda stadshotell och bussutflykt. Upplysningar: tel 0383/158 35 kl 07.00–09.00 och s 23.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag o dyl följs av auktion. Upplysningar: tel: 0345/112 95. Lokal: Finnvedens Sparbank (källarlokalen).

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING, Växjö har möte på Röda Korset, Hovsgatan 11, kl 19.20 den 5/3, 3/4 besök på myntkabinettet, Smålands museum, 26/4 resa till myntmässan i Helsingborg, 14/5. Vid samtliga sammankomster hålls auktion.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på Jakobsbergsgatan 13 A kl 19.00 första onsdag i månaden sept–dec. Närvarolotteri vid varje möte. 5/3 kåseri och auktion; 2/4 information för nybörjare; 7/5 mynt på frimärken. Upplysningar: tel 021/13 94 94 (efter kl 18).

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion Järntorgsgatan 3. Upplysningar: tel 019/13 52 13. Datum ej meddelat.

UTLÄNDSKA

1986

Mars

4–5	Lucern, Hess
6–7	London, Spink
7–8	Nürnberg, Gradl & Hinterland
10–11	Wien, Dorotheum
19–21	Köln, Schulten

April

9–11	München, Gießener Münzhandlung
9–11	München, Bankhaus Partin & Co
14	Basel, Münzen & Medaillen
14–15	Wien, Rauch
15–16	Zürich, Spink
17–19	Hamburg, Emporium
18–19	Bern, Credit Suisse
21–22	München, Lanz
21–22	Wien, Dorotheum
23–25	Köln, Münz Zentrum
28–30	Frankfurt, Peus

Maj

2	Frankfurt, Peus
5–7	München, Hirsch Nachf
13–14	Zürich, Leu

Juni

18–19	London, Spink
26–27	München, Hirsch Nachf.

September

22–23	Wien, Dorotheum
24–26	München, Hirsch Nachf.

Oktober

8–9	London, Spink
13–14	Zürich, Bank Leu
15–16	Zürich, Spink
21–23	Köln, Schulten
29–31	Köln, Münz-Zentrum

November

5–7	Frankfurt, Peus
19–20	London, Spink
24–25	München, Lanz
26–28	München, Hirsch Nachf.

December

1–2	Wien, Dorotheum
-----	-----------------

AUKTIONER

SVERIGE

April

19-20	B. Ahlström Mynthandel AB
21-22	Svenska Numismatiska Föreningens vårauktion (endast för medlemmar och anslutna föreningar)

25 AB Stockholms Auktionsverk

Maj

14 AB Stockholms Auktionsverk

Myntset 1985

från Sverige, Danmark, Finland och Norge har expedierats. Kvarliggande set bör *snarast* hämtas.

MOMSFRITT!

Ny lag fo m 1986.03.01

Prisexempel ur rikhaltigt lager:

20 Kronor	1877, 80, 90, 95, 1901, 02	Kvalitet 01	Pris 1850:–
20 Kronor	1874, 76, 78, 84, 89, 98, 99	01	1750:–
10 Kronor	1877, 80	1+/01	1450:–
5 Kronor	1882	01	1200:–
5 Kronor	1901, 20	01	550:–
8 Daler	1659 (Rigafyndet)	god 1+	120000:–

I inkommen sedelsamling: 100 Daler SM 1666, 10 Rd. Bco 1855, 10 Rd. Rmt 1873, 100 Kronor 1901, samtliga i goda kvalitéer.

	Köpes (% av LME)	Säljes
GULDMYNT (Maple Leaf, 100 Corona, etc)	100%	113%
SILVERMYNT (40, 60, 80, 83%, utländst)	85%	105%

08-20 55 01, 20 90 47

KÖPER – SÄLJER – VÄRDERAR

G:a Mynt, Sedlar, Ordnar, Medaljer etc.

Mynt-, Silver & Guldkrot.

Norrmalmstorg 1, 5 tr. 111 46 STOCKHOLM
Telex 150 42 Metex S